

K 43261001 : สาขาวิชาสถาปัตยกรรม

คำสำคัญ : พัฒนาการเรือนพื้นถิ่น / เรือนเกย / เรือนกะเลิง / มุกดาหาร / เรือนอีสาน

จันทิพย์ วงศ์คำ : การพัฒนาการเรือนพื้นบ้านกะเลิง : กรณีศึกษาบ้านหนองหนาว จังหวัดมุกดาหาร (DEVELOPMENT OF VERNACULAR KALOENG HOUSE : CASE STUDY OF BAN NONG-NOUNW, MUKDAHAN PROVINCE) อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ : ศ.อรศิริ ปาณินท์.193 หน้า. ISBN 974-653-395-9

การค้นหาลักษณะในเรือนพื้นถิ่นเพื่อนำไปสู่การศึกษาเรือนพื้นถิ่นร่วมสมัย มีความจำเป็นต้องค้นคว้าถึงเนื้อหาจากรากฐานแต่ละชุมชนนั้นอย่างแท้จริงและมีอาจใช้การอ้างอิงเพื่อใช้กับแหล่งที่ตั้งอื่นๆได้ เนื่องด้วยแต่ละพื้นที่ย่อมมีความแตกต่าง แม้เพียงเล็กน้อยก็ส่งผลต่อพัฒนาการของเรือนในแต่ละชุมชนนั้น การศึกษาพัฒนาการเรือนเป็นแนวทางหนึ่งที่จะทำให้เกิดองค์ความรู้และเข้าใจถึงรูปแบบเรือน วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ตลอดจนคุณลักษณะและข้อกำหนดต่างๆที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งยังพบว่าการศึกษาในแนวทางนี้ยังมีไม่มากและยังขาดการนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ เพื่อให้ได้เรือนที่ผสมผสานความรู้จากการวิจัยกับการออกแบบใหม่ๆ

การศึกษานี้เป็นการศึกษาถึงการพัฒนาการของเรือนกะเลิง บ้านหนองหนาว อำเภอคองหลวง จังหวัดมุกดาหาร เพื่อมุ่งหมายให้เข้าใจถึงทิศทางและรูปแบบของพัฒนาการเรือนรวมถึงปัจจัยที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงนั้น และเพื่อค้นหาว่าการสร้างเรือนในช่วงเวลาใดที่สามารถสะท้อนลักษณะดั้งเดิมของเรือนในชุมชน วิธีการศึกษาเน้นการสำรวจภาคสนามและการวิเคราะห์ทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณ โดยการใช้กรอบการศึกษาที่ยึดกับระยะเวลาการสร้างเรือนเป็นหลัก ซึ่งแบ่งเป็น 3 ช่วงเวลา คือ เรือนกลุ่มใหม่ (0-30 ปี) เรือนกลุ่มกลาง (31-60 ปี) และเรือนกลุ่มเก่า (61-110 ปี)

ผลการศึกษาพบว่ารูปแบบเรือนดั้งเดิมของกะเลิงบ้านหนองหนาวคือ เรือนเกยแบบเรือนอีสาน โดยกลุ่มเรือนที่สามารถสะท้อนให้เห็นรูปแบบดังกล่าวได้ชัดเจนที่สุด คือ เรือนกลุ่มกลาง และพบว่ากลุ่มเรือนอายุน้อยกับเรือนกลุ่มเก่า มีรูปแบบและสภาพทางกายภาพใกล้เคียงกัน ทั้งนี้เนื่องจากเรือนกลุ่มเก่ามีการซ่อมแซม ต่อเติมและดัดแปลง รวมไปถึงการใช้วัสดุที่มีอายุการใช้งานสั้นทำให้ระยะต่อมามีการเปลี่ยนวัสดุและวิธีการใช้เป็นแบบเดียวกับเรือนอายุน้อย

การพัฒนาการที่เด่นชัดมี 2 ด้าน คือ พัฒนาการในด้านรูปทรงเรือน โดยมีแนวทางการเปลี่ยนแปลงจากรูปทรงเรือนดั้งเดิมสู่รูปทรงในเรือนกลุ่มใหม่ ส่วนอีกด้านคือการพัฒนาการในผังเรือน พบว่าแม้รูปแบบและรูปทรงเรือนภายนอกโดยรวมจะแตกต่างกันแต่ลักษณะผังเรือน และการใช้สอยส่วนต่างๆยังคงคล้ายเดิม ทั้งนี้เนื่องจากความเชื่อด้านต่างๆที่ส่งผลมายังตัวเรือน เช่น ทิศการวางเรือนและการวางตำแหน่งพื้นที่ใช้สอยต่างๆ แนวโน้มของพัฒนาการเรือนพบว่ายังคงรูปแบบผังเรือนดั้งเดิมโดยมีขนาดและสัดส่วนเรือนที่ใหญ่โตขึ้น แต่ยังคงเป็นเรือนใต้ถุนโล่งมากกว่าจะเปลี่ยนเป็นเรือนใต้ถุนทึบ เนื่องจากมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะชีวิต วัฒนธรรม ความเป็นอยู่และลักษณะสังคมเกษตรกรรมที่ยังเด่นชัด

การทดลองการออกแบบเรือนร่วมสมัย แยกเป็น 2 แบบ คือเรือนกะเลิงร่วมสมัยประเภทใต้ถุนโล่งสำหรับใช้เป็นตัวแทนกลุ่มเรือนที่มีการใช้งานแบบดั้งเดิม และเรือนประเภทใต้ถุนทึบสำหรับเรือนที่มีแนวโน้มความต้องการที่เพิ่มขึ้นและมีกาปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตเป็นแบบเมือง การนำเสนอแนวทางการสร้างสรรค์เรือนร่วมสมัยครั้งนี้เป็นการทดลองผสมผสานข้อมูลการศึกษาวิจัยกับแนวคิดการออกแบบ เพื่อสร้างอาคารพักอาศัยที่สะท้อนรูปแบบเรือนและเอกลักษณ์ของชุมชนได้ โดยสามารถตอบสนองต่อชีวิตและความเป็นอยู่ปัจจุบัน

ภาควิชาสถาปัตยกรรม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2544

ลายมือชื่อนักศึกษา

ลายมือชื่ออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

K 43261001 : MAJOR : ARCHITECTURE

KEY WORD : DEVELOPMENT OF VERNACULAR HOUSE / RUEN KO-EI / KALOENG HOUSE / MUKDAHAN / RUEN ISAN

CHANTANEE WONGKHAM : DEVELOPMENT OF VERNACULAR KALOENG HOUSE : CASE STUDY OF BAN NONG-NOUNW, MUKDAHAN PROVINCE. THESIS ADVISOR : PROF. ORNSIRI PANIN. 193 pp. ISBN 974-653-395-9

In order to design contemporary vernacular house, an in-depth study on identity needs to be conducted. Because each community is unique, each has its own set of characteristics that cannot be applied to others. Studying the development of vernacular houses can increase knowledge and understanding in both the physical and social aspects of houses. Moreover, this type of study is rarely performed. Results and knowledge from different areas of research are not often applied to the design process.

This study aims to explore the development of the vernacular Kaloeng house in Ban Nong-Nounw, mukdahan province. The objectives of this research are to understand the development of vernacular houses and the factors that governed it. The analysis of houses patterns is based on information from field surveys and statistics. The model of this research is based on three age groups of house, which are the new age group (0-30 years), the intermediate group (31-60 years), and the old age group (61-110 years).

From the study, it was discovered that the Kaloeng vernacular house is designed in the Ko-ei style, the same as the Isan Ko-ie house style, which can be found most in the intermediate group. The new-aged and the old age group appear similar in style. Because in the old age group, the houses have been renovated, repaired and changed many times throughout the years. As a result, the oldest houses are repaired with newly developed materials. The new materials and their long life cycles make houses from the youngest and oldest age groups appear to be similar.

The conclusion of this research are two obvious observations in the development of these vernacular houses. The first is the development of the house style, changed from the traditional style of the old age group to the new age group. The second one is the development in the plan pattern. From the study, the pattern stays the same while the house style has changed. Therefore, floor plan layouts and activities arrangements remained unchanged throughout the generations. Trend of development in plan pattern and space are still the same, but the house proportion and the size of used space tend to increase. However, it is also discovered that houses will still be built on stilts rather than have an enclosed lower floor. This is because of the agricultural lifestyle and local culture are still unchanged.

The result of this experimental design research of the Kaloeng contemporary houses can be divided into two styles: one is built on stilts which represents traditional style in the community, the other is enclosed in the lower floor which is designed for urban lifestyle with the need for more space. This possibility design intends to combine the results from research with alternative design methods. This research establishes the design guidelines of vernacular contemporary houses, which represent traditional identity and are also compatible with contemporary lifestyle.

Department of Architecture Graduate School, Silpakorn University Academic Year 2001

Student's signature *Chanee Wongkham*

Thesis Advisor's signature *Ornsiri Panin*

กิตติกรรมประกาศ

ความสำเร็จของการจัดทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้เป็นผลมาจากความกรุณาอนุเคราะห์ ช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในการดำเนินการจากผู้ที่เกี่ยวข้องมากมาย โดยเฉพาะศาสตราจารย์อรศิริ ปาณินท์ ที่กรุณาถ่ายทอดองค์ความรู้ทางวิชาการ รับฟังความคิดเห็นและช่วยขัดเกลาเนื้อหา ให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางการทำงานและการศึกษาค้นคว้า พร้อมให้กำลังใจอย่างเต็มเปี่ยมในฐานะทั้งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และเป็นเหมือนกับแม่ที่รักห่วงใยลูกศิษย์เหมือนดังลูก และรองศาสตราจารย์ มาลินี ศรีสุวรรณ ให้กำลังใจและคำปรึกษา รวมถึงอาจารย์ ดร. พันธุดา พุฒิไพโรจน์ รองศาสตราจารย์ วีระ อินพันทัง และรองศาสตราจารย์ ดร. สันติ ฉันทวิลาสวงศ์ ที่กรุณาสละเวลามาร่วมเป็นคณะกรรมการในการสอบวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานการศึกษาเรื่องพัฒนาการเรือนกะเลิง บ้านหนองหนาว จังหวัดมุกดาหารครั้งนี้ โดยเฉพาะผู้ใหญ่บ้าน รองผู้ใหญ่บ้าน และลูกบ้านชุมชนบ้านหนองหนาว ที่ช่วยเหลือสนับสนุนการค้นคว้าข้อมูลอย่างต่อเนื่องและยาวนาน และขอขอบพระคุณบ้านน้อย ไชยเพชร และคุณยายทอน ไชยเพชร ผู้เอื้อเฟื้อที่พักและดูแลอย่างลูกหลานทุกครั้งที่เดินทางไปสำรวจภาคสนามในหมู่บ้าน

นอกจากนี้ ด้วยความอนุเคราะห์ของผู้คนจำนวนมากอันมีจากกล่าวนามได้ทั้งหมด ได้ช่วยเหลือและสนับสนุนการทำงานค้นคว้า โดยเฉพาะคุณนรากร พุทธิโชค ที่ช่วยเหลือในทุกๆ ด้านของการทำงาน คุณธิมมพร ลอยศักดิ์วงศ์ และ อุปถัมภ์ รัตนสุภา ผู้ร่วมเดินทางบุกเบิกเก็บข้อมูลภาคสนามครั้งแรก คุณนพดล ตั้งสกุล และ อโณทัย รุจิธิมมพร ให้คำปรึกษาและกำลังใจในการทำงาน สุดท้ายนี้ต้องขอบคุณกำลังใจจากครอบครัววงศ์คำ ด้วยความช่วยเหลือและความห่วงใยจากทุกคน เป็นแรงผลักดันให้สามารถก้าวผ่านความยากลำบากและเหน็ดเหนื่อย ล้า จนสามารถให้เกิดเป็นความสำเร็จในวันนี้